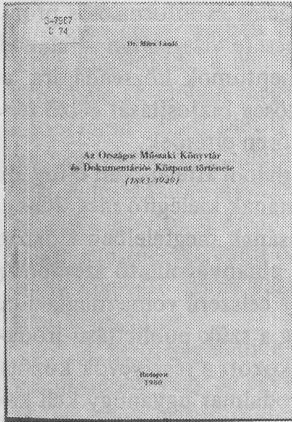

SZEMLE

Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár története

MÓRA László: Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ története. 1883–1949. (Szerk. Csenegődy Lászlóné) (Kiad. az Országos Műszaki Könyvtár [és Dokumentációs Központ]). Bp. 1980. 331 p.

Nagy eseménye volt a magyar könyvtárügynek a közelmúltban. Száz éves jubileumát ünnepelte az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár. A nevezetes évforduló előtt megjelent már az intézmény történetének első része, s a jubileumhoz időzítve adták ki az intézménytörténet második részét, amely egészen napjainkig tárja fel a neves intézmény legfontosabb eseményeit s ismerteti meg eredményeivel.

Az első részt elismert, szakavatott szerző, dr. *Móra* László írta. A tőle megszokott aprólékos munkával tárta fel az intézmény alakulásától az első 66 év történetét. A szerző az intézmény történetét a mindenkori társadalmi viszonyok közé építve tárgyalja, különösen is részletezve az ipar fejlődését. Csak elismeréssel szólhatunk arról, hogy a M. Kir. Technológiai Iparmúzeum 1883-as alapításakor már rendelkezett szakkönyvtárának címjegyzékével, amelyet az Iparmúzeum Közleményeiben folytatólagosan közreadott jegyzékek adatai egészítettek ki. Figyelemre méltó, hogy a kezdeti könyvtári állományban megtalálhatók voltak a gyárak prospektusai, valamint a találmányokról szóló könyvek is. Az intézmény 1889-ben költözött a Hauszmann Alajos által tervezett új épületbe. A további években itt működött a Technológiai Iparmúzeum és a budapesti Állami Ipariskola közös elhelyezésben, míg 1896-ban a két intézmény könyvtárát leltárilag egyesítették. A történetből jól nyomon követhető a könyvtári állomány gyarapodása és az olvasóforgalom alakulása. A könyvtár vezetői nagy gondot fordítottak a folyóiratok beszerzésére, pl. 1891-92-ben már 149 féle folyóirat járt a könyvtárba. Ekkor a könyvtár már nem volt ismeretlen a szakemberek körében, sőt már bizonyos hírnevet vívott ki magának. A szerző nagy érdeme, hogy értékes és színvonalas illusztrációs anyaggal teszi szemléletessé mondanivalóját. Ilyen például a könyvtár első fényképe 1896-ból. Jól orientálnak az állomány adatait tartalmazó táblázatok is.

Az intézmény története számtalan tanulsággal szolgál. Így például figyelemre méltó, hogy 1896-ban a könyvtáros halála után, az állásra kiírt pályázatra tizenöten jelentkeztek, akiket szóbeli és írásbeli vizsgának vetettek alá, hogy alkalmasságukról meggyőződjenek. Erre gondolva bosszankodnunk kell a jelenben előforduló eseteken, amikor alkalmatlan munkatársakat helyeznek el könyvtárban. A történeti mű színvonalát nagymértékben emeli, hogy a vizsgált intézményt szakszerűen összehasonlíttja korabeli társaival, így a

József Műegyetem könyvtárával is. Ily módon a mű nem elszigetelten ismerteti az intézmény történetét, hanem szerves része a hazai kultúrtörténetnek is. A könyvtár működését az első világháború súlyosan gátolta, fejlődését visszavetette. A Tanácsköztársaság idején terv készült a Műegyetemi könyvtár és a Technológiai és Iparmúzeum könyvtárának összevonására. Ezt azért említjük, mert a gondolat időszerűségét ma sem veszítette el. A könyvtár 1921 végén átvette a budafoki Ipari Kísérleti és Anyagvizsgáló Intézet több mint 6000 kötetes állományát, s épületátalakítás révén a József körüti front első emeletére költözött.

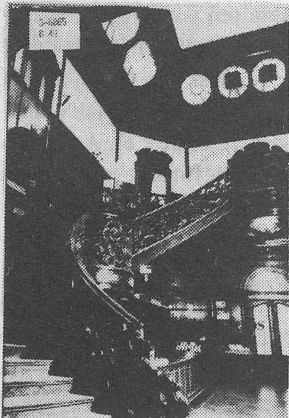
Jelentős szervezeti változás történt 1924 augusztusában, amikor is az intézmény Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet elnevezéssel új szervezeti szabályzatot kapott. Nem sokkal korábban került a könyvtár élére *Káplány Géza*, aki azonnal hozzáfogott a könyvtári állomány decimális szakrend szerinti feldolgozásához. Bevezette a könyvek három nagyságrend szerinti raktározását. Fontos információ, hogy könyvtári szaktájékoztatás is folyt, s ezt a munkát maga *Káplány Géza* végezte. A nehéz gazdasági helyzetben azonban a könyvtár csak nehezen fejlődhetett. Ekkor született a nagyszerű ötlet, hogy alakítsák meg a Technológiai Könyvtár Barátainak Egyesületét. Az alapszabályzat szerint az Egyesület célja: „a m.kir. Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet nyilvános szakkönyvtára kívánatos fejlődésének és gyarapodásának előmozdítása az Egyesület állandó erkölcsi és rendszeres anyagi támogatásával”. Örömmel olvashattuk, hogy az Egyesület működése sikeres volt, s a nagy társadalmi aktivitás révén jelentősen növekedett a könyvtár állománya. A ma szakemberei számára is tanulságos, hogy amikor nem sikerült elérni a könyvtár dotációjának emelését, sajtóhadjáratot indítottak 1932-ben. Ez volt az első szervezett sajtópropaganda akció hazánkban könyvtár érdekében. A *Pesti Napló* 1934. március 29-i számában egy vegyész mérnök véleményét közölte: „Ma már új dolgokat nem lehet tanulni, mert nincsenek új könyvek. Nagy baj ez a takarékoság, mert így nem tud a magyar ipar haladni”. Ezt már akkor megfogalmazták!

A könyvtár története részletesen foglalkozik az ipari dokumentációs központ létrehozásának előmunkálataival, a könyvtár hanyatlásával a II. világháború idején, majd a felszabadulás utáni évek helyzetével, s hogy 1949-ben kormányhatározat intézkedett az Országos Dokumentációs Központ létesítéséről.

A történeti mű használatát nagymértékben elősegíti az időrendi áttekintés és a névmutató.

BENEDEK Jenő: Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár története. 1950–1983 (Szerk. Csengődy Lászlóné.) (Kiad. az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár). Bp. 1983. 358 p.

Az intézmény történetének második része *Benedek Jenő* munkája és az 1950–1983 közötti éveket tekinti át. Ez a kötet kevésbé nyújt teljes áttekintést az intézmény munkájáról és fejlődéséről, s különösen érezhető a társintézményekkel való összehasonlítás hiánya, ami nehezíti, hogy az intézmény történetének e szakaszát beillesztjük a magyar kultúrtörténetbe. A leírás kellően önkritikus, kitér a szervezési nehézségekre, s mindazokra a

hiányosságokra, amelyeket az 1952-ben lefolytatott két egymást követő vizsgálat és az 1955-ös felülvizsgálat is feltárt. A történet 4.41 fejezete leírja a munkamegosztást az OMIKK és hálózatának könyvtárai között, s utal a dokumentációs munka átfedéseire is. Hiányoljuk azonban annak elemzését, hogy miként alakulhatott ki az OMIKK és az alközpontok (NIMDOK, KG Informatik, ÉTK) között az az állapot, amely hosszú évekig nem az erők egyesítését, hanem azok megosztását, a káros rivalizálást és a dokumentáció területén a súlyos és drága párhuzamosságokat eredményezte.

Hiányoljuk továbbá az elemző táblázatokat a könyvtár állományának alakulásáról, úgyszintén a kiadványpolitika eredményeiről is. Az intézmény hatalmas teljesítménye így nem tükröződik kellőképpen a történeti tárgyalásban.

Mindenféle tevékenységről olvashatunk valamit, de az értékeléshez már hiányosak az adatok. Elnagyolt az OMIKK oktatási tevékenységének bemutatása is. Ez a tevékenység pedig a magyar könyvtárügyben s különösen a műszaki könyvtárügyben általánosan elismert, mind színvonala, mind a kiképzettek száma tekintetében. Egy táblázat az egyes években végzettekről mindenképpen hiányzik.

Mostohán bánik a történet a társintézményekkel való kapcsolatokkal. Említésre sem kerül, hogy a két legnagyobb műszaki könyvtár az OMKDK és a Műegyetemi Könyvtár 1964. szeptember 16-án megkötötte első szocialista szerződését, amelyet többször megújítottak, legutóbb 1982. áprilisában. Ezt azért említjük, mert ez a megállapodás formalitásoktól mentes, jó együttműködést biztosított a két intézmény között; általánosítható tanulságai miatt is kár volt mellőzni.

Külön alfejezet foglalkozik a nemzetközi kiadványcsere alakulásával. Közül egy táblázat az 1957 és 1962 közötti évek adatairól. Feltehetjük a kérdést, a későbbiekben hogyan alakult a nemzetközi csere, s arról honnan tájékozódhatunk? Találunk táblázatokat a külföldi terjesztések árbevételeiről 1969–1980 között. Bizonyos képet kapunk a technikai részlegek helyzetéről és munkájáról is: a 105. és 107. lapon az 1955. és az 1956. év adatai találhatók. A történet korszaka azonban 1950–1983. Az adatokat 1955 előttről és 1956 utánról hiába keressük. Ezért azt kell megállapítanunk, hogy az egyes tevékenységekről nem kapunk teljes képet, a közölt adatok töredékesek.

Teljesen érthetetlenek a „befejezetlen mondatok”. A 156. és a 157. oldalon írja le a szerző a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás c. folyóirat kialakulását 1962-ig. S az, hogy a lap magas színvonalú országos orgánummá vált, s jelentősen hozzájárult a műszaki könyvtárügy és a tájékoztatás fejlődéséhez, ez a megállapítás már hiányzik. A megkezdett gondolatot be kellett volna fejezni.

Nem kellően önkritikusak a történetnek a gyűjtőkori kooperációs körökkel foglalkozó sorai (233. lap). Az akkori időszakban a természettudományos kooperációs körök jelentős eredményeket értek el, míg a műszaki kooperációs köröket az OMK nem hívta életre, így lényegileg fékezte a kooperációs tevékenységet.

Viszonylag jó áttekintést nyújt az intézménytörténet 5–5. 27. fejezete. Nyomon kísérhetjük a referáló lapok, dokumentációs kiadványok alakulását egészen a számítógépes tájékoztatásig. Sajnos, kételkednünk kell egyes megállapításának helytálló voltában is. A 273. lapon a következőket találjuk: „Olyan szakirodalmi információs bázist jelentett ez a gyűjtemény, amelyhez hasonlót más hazai nyilvános, vagy intézeti könyvtár nem tudott felmutatni.” Ezzel szemben áll az OMIKK Vezetői Tanács elé a közelmúltban került helyzetkép az OMK tevékenységéről, amelyben az olvasható, hogy a folyóiratállomány más könyvtárakhoz képest meglehetősen hiányos. Nyilvánvaló, hogy a szerző tudott a folyóiratállománynak a dokumentációs munka miatti hiányairól, ezért az idézett megfogalmazást „enyhítenie” kellett volna.

Öröndetes, hogy az intézmény jelentős beruházásokkal gazdagodott, s ezzel bizonyos szolgáltatásait megjavíthatta. Vonzónak tűnnek mindazok a célkitűzések, amelyeket a 6. fejezet tartalmaz. A vezetés új szemléletét sokan üdvözlik örömmel. A devizabevételek és forintnyereség állandó növelésére való törekvés igen szimpatikus. Meg kell azonban jegyezni, hogy az állami intézmények nem rendelkeznek az információk áruként, s egyre dráguló áruként való megvételéhez szükséges pénzeszközökkel, s erre a program megvalósításakor gondolni kell.

Az időszak történetét jól jellemzi az intézmény szervezeti felépítését bemutató ábra, amelyet a függelék közöl. Az illusztrációk elősegítik a kötet mondanivalójának megértését. Az időrendi táblázat túlságosan leszűkített. A kötet kivitele és a borítólappal minztaszerű.

HÉBERGER KÁROLY